

מחלוקת עקרונית בדיני בין המצרים בין המחבר והרמ"א.

למדנו בשולחן ערוך בהלכות תשעה באב,

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנא, סעיף ב' וג',

שבוע שחל בו תשעה באב, אסורים לספר ולכבס... ואם חל תשעה באב ביום ראשון או

בשבת ונדחה לאחר השבת, מותר בשתי השבתות, בין שקודם התענית בין שאחריה. ויש

מי שאומר שנהגו לאסור כל שבוע שלפניו, חוץ יח מיום ה' ויום ו'.

הגה: ונהגין להחמיר מתחלת ראש חודש לענין כיבוס, אבל תספורת נוהגים להחמיר

מי"ז בתמוז (מנהגים).

נשאלו חכמי דורנו, כיצד ינהגו בחורי ישיבה ספרדים הלומדים בישיבה אשכנזית.

וראיתי דיון בדברים גם אצל הגרשז"א זצ"ל וגם אצל הרב עובדיה יוסף שליט"א.,

שניהם פסקו לבחורי הישיבה להמשיך ולנהוג כמנהגם.

ואני לא באתי לחדש כאן הלכה, שהרי בע"ה נתברכנו ברב פוסק בקהילתנו.

רציתי רק להעיר על עקרון הלכתי הקשור לנושא.

מתי ראוי שינהגו מנהג אחד, ומתי, כמו בדוגמה שלנו, התירו לנהוג איש כפי מנהגו.

המקור לכל הנושא הוא בגמרא במסכת יבמות.

המשנה משמיעה שם שלמרות שחלקו ב"ש וב"ה לא נמנעו מלבוא זה בזה.

או בלשון המשנה,

אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נמנעו בית שמאי

מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטמאות שהיו אלו

מטהרים ואלו מטמאין, לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו.

לאחר מכן שואלת הגמרא כיצד התמידו במחלוקתם, והרי למדנו שקיים איסור לעשות אגודות

אגודות?

האיסור שלא לעשות אגודות נלמד מפסוק בפרשת ראה,

דברים פרק יד

(א) בְּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קֶרֶךְ בֵּין עֵינֵיכֶם לְמִת:

וכך לומדת הגמרא ביבמות דף יד עמוד א

קרינן כאן: (דברים י"ד) לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות!

אמר אביי: כי אמרינן לא תתגודדו - כגון שתי בתי דינים בעיר אחת, הללו מורים כדברי ב"ש והללו מורים כדברי ב"ה, אבל שתי בתי דינים בשתי עיירות - לית לן בה.

וכנראה סבר אביי שב"ה וב"ש נחשבים כשני בתי דין בשתי ערים, ולכן אין במחלוקתם משום לא תתגודדו.

אמר ליה רבא: והא ב"ש וב"ה כשתי בתי דינים בעיר אחת דמי! אלא אמר רבא: כי אמרינן לא תתגודדו - כגון ב"ד בעיר אחת, פלג מורין כדברי ב"ש ופלג מורין כדברי ב"ה, אבל שתי בתי דינים בעיר אחת - לית לן בה.

כלומר גם רבא מבסס את מחלוקת ב"ה וב"ש על העובדה שמדובר בשני בתי דין, אך לטענתו הם נחשבים כשני בתי דין בעיר אחת, ושני בתי דין בכל מקרה אין במחלוקתם משום לא תתגודדו.

מדוע לא נעבור על איסור אם מדובר בפסיקה על ידי שני בתי דין שונים?

כדי לענות על השאלה ננסה לברר מה מקור האיסור של לא תתגודדו.

מסתבר שחלקו בכך כבר הראשונים, ומצאנו שתי שיטות בדבר. השיטות דומות אך יש ביניהן הבדל דק. השיטות מיוצגות על ידי רש"י והרמב"ם.

רש"י במקום מסביר, (יבמות דף יג עמוד ב)

לא תעשו אגודות אגודות - דנראה כנוהגין ב' תורות.

במילים אחרות האיסור של לא תתגודדו על פי רש"י בא למנוע את ההופעה או את ההצגה של הציבור בצורה שעלולה ליצור רושם שמדובר בציבור המחולק על פי שתי תורות.

לעומתו הרמב"ם במשנה תורה מביא נימוק שונה. לדעתו הסיבה לאיסור היא השאיפה למנוע ריבוי של מחלוקות. ואלה דבריו, (הלכות עבודה זרה פרק יב הלכה יד),

ובכלל אזהרה זה שלא יהיו שני בתי דינים בעיר אחת זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, **שדבר זה גורם למחלוקות גדולות שנאמר לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות.**

עתה נשוב לשאלה שלנו, מדוע מחלוקת ב"ה וב"ש אינה מאיימת כשתי תורות או מדוע אין כאן ריבוי במחלוקות.

כנראה שצריך להבין את העיקרון של הגמרא על שני בתי דין כך.
מחלוקת לכשעצמה אינה פסולה. אבל כדי להכשיר אותה, צריך להיות ברור ששני החולקים עושים מחלוקתם לשם שמים, כשהנימוקים לדעותיהם מוצקות, ושהדעות החלוקות מגובשות ומיוחסות להלכה הלגיטימית.

שני בתי דין מקיימים תנאים אלה. שהרי לכל בית דין יש סמכות, וכל בית דין סבור שדעותיו הן לגיטימיות וכשרות. כמו כן המחלוקת בין בתי הדין ידועה וניתן לעקוב אחרי מקורותיה.

ב"ה וב"ש לא נחשבים בעיני חכמים כשני רבנים שחלקו, אלא מייצגים של שתי אסכולות ידועות וכשרות.

לכן לא מפעילים עליהם את האיסור של לא תתגודדו.

הרב עובדיה מפעיל עיקרון זה גם על המחלוקת שבין המחבר לרמ"א.
יש כאן מחלוקת בין אסכולות ידועות, המתבססות על מסורת ראויה.

לכן נוכל לסכם ולומר שאם מדובר במחלוקת ישנה, שחלקו בה לדוגמא המחבר והרמ"א, לא נוכל להפעיל כאן את האיסור של לא תתגודדו כלל.

ויש לעיקרון זה השלכות רבות כמו לדוגמא הבעיה שלנו על גילוח בבין המצרים, או כמו מיפגש של מתפללים הנוהגים בנוסח אשכנז או בנוסח הספרדי.

הרב עובדיה מנסה להסמיך את ההיתר שלו על עוד שתי הנמקות.

[1] נראה שהאיסור של לא תתגודדו הוא רק מדרבנן, והלימוד מהפסוק מהווה רק אסמכתא.

[2] נראה שהאיסור אינו חל על מנהגים אלא רק על דיני שמקורם בתורה.

הבעיה היא שלא כל הפוסקים סבורים כך.

לדוגמא, לגבי אי חלות האיסור גם על מנהגים. מצינו בהלכות האבלות של ספירת העומר, בשולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תצג, סעיף ג את הרמ"א כך,

יש נוהגים להסתפר בראש חדש אייר, וטעות הוא בידם. הגה: מיהו בהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ראש חדש אייר, ואותן לא יספרו מל"ג בעומר ואילך, אעפ"י שמותר להסתפר בל"ג בעומר בעצמו. ואותן מקומות שנוהגין להסתפר מל"ג בעומר ואילך, לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר. ולא ינהגו בעיר אחת מקצת מנהג זה ומקצת מנהג זה, משום לא תתגודדו (דברים יד, א) וכל שכן שאין לנהוג היתר בשתייהן. (ד"ע).

אם נסכם,

- איסור לא תתגודדו אינו חל על מחלוקת של שני בתי דין מוכרים וידועים.
- איסור לא תתגודדו אינו חל על מחלוקת של ב"ה וב"ש, מאחר ומדובר באסכולות הלכתיות מצויות וידועות.
- ניתן להחיל את העיקרון על מחלוקות בין הספרדים לאשכנזים, ובעיקר בין המחבר לרמ"א, מאחר וגם אלה מייצגים אסכולות ברורות וידועות.
- לא הצלחנו להוכיח שכשמדובר במנהגים אין איסור של לא תתגודדו.

ואולי עוד לימוד חשוב אחד שעלה בדעתי כשהכנתי את השעור.

למדנו היום על המגבלות של האיסור של לא תתגודדו.

יצאנו לדרך עם איסור של לא תתגודדו ועם הנחיה להתאחד, ומצאנו עצמנו לאחר הלימוד עם הגדרות למחלוקת מותרת ואולי אפילו רצויה.

מכאן אני למד שהבעיה שלנו היום כנראה היא לא המחלוקת, אלא הדרך הקלוקלת בה אנו מנהלים את המחלוקת.

מכאן שאין חובה ליישר קו, אלא יש חובה לנהוג ביושר.

שני בתי דין מותרים במחלוקת ואולי אף רצוי שיחלקו, ובלבד שמחלוקתם תהיה לשם שמים. לאחר שסיימתי הכנתו של השיעור, ראיתי שהרב יובל שרלו פרסם השבת באחד מעלוני פרשת השבוע את קריאות להתאחד בימי העיון הנערכים בחודשי הקיץ. גם קריאתו נובעת ממה שלמדנו-אין רע במחלוקת, אם יודעים כיצד לחלוק וכיצד לכבד דעות אחרות של הזולת. אני מניח שהוא מפנה קריאתו בעיקר לרגל פתיחה של ימי עיון מתחרים לימי העיון הענקיים של מכללת הרצוג באלון שבות.

מאחר ובימי העיון באלון שבות לומדים 'תנ"ך בגובה העיניים', החליטו לומדי ה'תנ"ך בגובה השמים', לארגן ימי עיון אלטרנטיביים בתנ"ך, בדיוק באותם ימים בהם נערכים ימי העיון במכללת הרצוג.

הרב שרלו קורא לאחד את ימי העיון, ולהציג בהם את מכלול הדעות על גוניהם השונים מתוך אחווה וכבוד הדדי.

ולוואי שנזכה לקשר כולנו בין ארץ לשמיים כדי שנוכל להגדיל תורה ולהאדירה.